

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2025. május 5.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

OKTATÁSI HIVATAL

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes **értékkitétele** eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó **véleménye** eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A szövegértési-nyelvi feladatsor megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok adhatók. A feladatlap közli a konkrét feladatoknak megfelelő kritériumokra kapható részpontszámokat. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- A javító tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségek vagy külön sorban szerepelnek, vagy / jel különíti el őket egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

SZÖVEGÉRTÉSI-NYELVI FELADATSOR

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre! Bizonyos feladatok végén zárójelben közöljük, hogy mely szövegrészlet(ek) alapján kell válaszát megadnia.

Mária és Hanna, László és Bence. Az utónévkönyvben négyezer keresztnévből választhatunk

Daniss Győző beszélgetése Raátz Judittal¹

1. Ha valami igazán szorosan hozzánk tartozik – mégpedig legtöbbször nem is a magunk akaratából –, az a nevünk. Legtöbbször már a születésünk előtt eldől, hogy melyik lesz a nevünk „első eleme” az eddig létező kevés híján kétszázezer magyar lehetőség közül. Születésünk tájékán pedig az is, hogy „második elemként” melyik kerül bele az anyakönyvbe a kereken négyezer magyar lehetőségből.

– **Ki vezetéknevnek, ki előnévnek, ki családnévnek vagy személynévnek mondja a Kovácsot, az Aradit, a Zahoránt. Az Erzsébetet, a Pétert, az Alexát mondják keresztnévnek is, utónévnek is. Jobb-e az egyik, mint a másik – miközben mindegyik érthető és voltaképpen összetéveszthetetlen. Hogy vélekednek erről nyelvünk névtani szakértői?**

– A nevünk első elemét illetően a szakma a családnév mellett voksol. Az előnév és a vezetéknev azért nem szerencsés, mert a Kovács vagy az Aradi a legtöbb más nyelvben nem „elő” van, nem „vezeti” a név egészét. A második elemről eltérnek a vélemények, hiszen sem az utónév, sem a keresztnév nem pontos. Az egyik a névelem helyét jelöli – legalábbis a magyarban, mert a nyelvek többségében a név a mi „utónévünkkel” kezdődik. A „keresztnév” pedig a valamilyen valláshoz tartozást sejtette, sejteti – csak hogy nem minden szülő keresztelteti meg az újszülöttjét. A névadással kapcsolatos törvényekben, hivatalos iratokban az utónév szerepel, a szakirodalomban azonban mégis inkább a keresztnév használatos. [...]

2. – **Milyen szerkezete lehet ma egy két- vagy többelémes személynévnek?**

– A legegyszerűbb változat az egyelemű családnév és utána egyetlen keresztnév: Kovács Péter. Lehet valakinek két keresztnév: Kovács Péter Flórián. Az első keresztnévét jelölheti csak a kezdőbetűvel: Kovács P. Flórián, de ez nem hivatalos forma. Ma egyre gyakoribb a kettős családnév, így lehet valaki Kovács-Balogh, Balogh-Kovács. A kettős családnév után is következhet két keresztnév: Kovács-Balogh Péter Flórián. A családnévet megelőzheti valamilyen betű, pl. M. Kovács Péter. Ez a betű gyakran egy egykori ragadványnév maradványa a névelemben. Ugyanezek a lehetőségek állnak a nők rendelkezésére is – legalábbis lánykori név esetében.

3. – **És a házasságkötés után?**

– Használhatják a lánykori nevüket: Aradi Erzsébet, Aradi Erzsébet Alexa. Felvehetik a férjük teljes nevét: Kovács Péterné. De létezik több köztes megoldás is: Kovács Erzsébet, Kovácsné Aradi Erzsébet, Kovács Péterné Aradi Erzsébet, illetve Kovács-Aradi Erzsébet. Ez utóbbi forma ma egyre gyakoribb és kedvelt.

4. – **Milyen néven anyakönyveznek, anyakönyvezhetnek egy napjainkban született gyereket?**

– Legtöbbször az apa családnévén és a hozzá tartozó egy vagy két keresztnéven: Kovács Péter, Kovács Erzsébet Alexa. Ha valamilyen ok miatt az apa családneve nem jöhet számításba, az újszülöttet legtöbbször az anya vagy az anya valamelyik férfitörökona családnévén anyakönyvezik. Napjainkban gyakori, hogy a gyerek az apa és az anya összevont nevét kapja családnévnek: Kovács-Aradi Péter. Mindehhez hozzá kell tennem: a nevet – a családnévét és a keresztnévét is – az erre vonatkozó szabályok szerint, az ebben illetékes hivatalokban mindenki megváltoztathatja.

5. – **Noha a csaknem kétszázezer családnévből jobbra automatikusan kapja a nevét az újszülött, az ötvenszer kevesebb keresztnévből szabadon válogathatunk. Vagy mégis vannak korlátozások? Milyen keresztnévet adhatunk egy csecsemőnek?**

[...]

– A törvény leszögezi, hogy az újszülöttnak csak a magyar ábécé 44 betűjével leírható, a magyar kiejtési és helyesírási szabályoknak megfelelő nevet lehet adni. Nem fogadható el olyan név, amelyik a viselőjét bármikor hátrányos helyzetbe hozhatja, például csúfolják miatta. A névből egyértelműen ki kell derülni, hogy lány- vagy fiúnév-e – senkinek sem lehet neve a másik nem névválasztékából. A szülők által ősi magyarnak gondolt nevet akkor kaphatja a csecsemő, ha írott forrás bizonyítja, hogy a nevet régmúlt századokban személynévként ismerték, viselték. A köznévi eredetű fantázianeveket az Utónévbizottság

¹ Raátz Judit: az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos munkatársa és Utónévbizottságának tagja

akkor javasolhatja, ha azok beleillenek a magyar és európai névkultúrába – a leggyakoribb példák erre a lányoknak adni kívánt virágnevek, növénynevek. A bizottság nem javasolhatja a többszörös becéző alakok – Loncika, Katácska, Misike – keresztnévként való anyakönyvezhetőséget. [...]

6. – Régi nyelvi statisztikák szerint a keresztnévek gyakorisági sorrendje csak nagyon lassan módosult. Napjainkban ez a sorrend – ugyancsak a statisztikai adatok szerint – gyorsan változik. Milyen tényezők határozzák meg a névdivatot?

– Nem divat, sokkal inkább évszázados szokás, hogy a fiúk az apjuk nevét kapják. Ritkábban a lányok is követik édesanyjuk nevét.

Napjainkban a névválasztás indítéka nagyon sokszor egy filmsorozat, egy sláger hősének nimbusza, élő személyek közül pedig egy ismert személyé, celebé. Ilyen okokból főképpen a nőnevek divatja változik gyorsan, akár egyik évről a másikra is. Újabb jelenség, hogy a szülők a gyermekük későbbi ideiglenes vagy állandó külföldre kerülésére gondolva meg akarják könnyíteni az ottani beilleszkedését.

De a gyors változás csak a frissen adott keresztnévekre jellemző. A teljes lakossági statisztika szerint a kétezres évek elején 400 ezernél többen viselték első keresztnévként a Máriát, és ebben a statisztikában a név még 2016-ban is az első volt. [...]

A 2016-os lány újszülöttek névlistáját a Hanna vezette – a név akkor az összlakossági listán a 73. leggyakoribb volt. Az újszülött fiúk közül abban az évben a Bence nevet kapták a legtöbben – az összlakossági statisztikában ez a név akkor a 31. helyet foglalta el. [...]

7. – Milyen keresztnévet, keresztnéveket ajánl a névkutató nyelvész a napjainkban születetteknek?

– Ennek eldöntése természetesen a szülők dolga, akarata. De néhány dolgot érdemes figyelembe venniük. Sokszor emlegetett – talán csak elméleti – rossz példa a nyilvánvalóan ostoba viccelődést kiváltó Vég Béla meg a Telek Anna. Kiváltképpen bemutatkozáskor és hivatali ügyintézéskor támaszthat nehézséget a Kovacsics Csilla vagy Balázs Zsombor. Nem fölösleges odafigyelni a teljes név hangzására sem. Például egy csupa e-betűs Szekeres családnévhez a szintén e-betűs Csepernél vagy Kelemennél hangzásában jobban illik az „eltérő magánhangzós” Boglárka vagy Máté. Ugyanígy a Madarashoz az Amandánál, az Abánál inkább illik az Eszter vagy a Péter. Egy hosszú családnévhez jobban illik egy rövid keresztnév. Egy rövidebbhez egy hosszabb. Van, akinek tetszik az alliteráció, az azonos kezdőbetű – Kovács Katalin, Aradi Andor –, és van, akinek nem.

A keresztnévválaszték bőséges. És egyre gazdagabb. [...]

A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre. Megjegyzés: A 7. és 10. feladat táblázatai a *Mária és Hanna, László és Bence* című szöveg része, kiegészítve a 2022-es KSH adatokkal.

Forrás: Mária és Hanna, László és Bence. Az utónévkönyvben négyezer keresztnévből választhatunk. In.: Daniss Győző (2021): *Körkép a magyar nyelvről*. Tinta Kiadó, Budapest 209–219.

1. Húzza alá azokat az állításokat, melyek igazak az olvasott szövegre!

a) A kommunikáció iránya szerint a szöveg

dialogikus.

monologikus.

b) A szöveg műfaja

interjú.

riport.

c) A kötetet, amelyben ez a szöveg megjelent,

az Akadémiai Kiadó adta ki

a Tinta Kiadó adta ki.

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

2. a) A magyar nevek „első eleme” milyen elnevezéseket kaphat a szöveg szerint?

Mindegyik elnevezést írja le!

vezetéknév, előnév, családnév, személynév

Adható 1, 0 pont. A négy elnevezés együttesen ér 1 pontot. Bármely más válasz, több vagy kevesebb válasz esetén nem adható pont. A szavak sorrendje felcserélhető.

b) Ezek közül melyik megnevezést javasolja a nyelvész? családnev
Adható 1, 0 pont.

c) Mivel indokolja az *előnév* szóhasználat mellőzését a névtani szakértő?
 más nyelvben nem „elől” van/nem „vezeti” a név egészét
Adható 1, 0 pont.

3. a) A magyar nevek „második eleme” milyen elnevezést kap a személyi igazolványunkban?
 utónév
Adható 1, 0 pont.

b) Honnan ered a *keresztnev* szóhasználat?
 a gyermek a keresztségben kapja a nevét/a keresztelőre utal/valláshoz tartozást fejez ki
Adható 1, 0 pont.

4. Milyen nevet viselhet *Kiss Anna* a házasságkötés után, ha a férje neve *Tóth Péter*? Írjon három lehetséges névválasztást a 3. szövegegység információit felhasználva!

- Kiss Anna
 - Tóth Péterné
 - Tóthné Kiss Anna
 - Tóth Péterné Kiss Anna
 - Tóth Anna
 - Tóth-Kiss Anna
- Adható 3, 2, 1, 0 pont.**

5. Viselheti-e *Kiss Anna* és *Tóth Péter* házaspár születendő leánygyermeké az alábbi nevet a szöveg információi alapján? Húzza alá a helyes választ! Válaszát indokolja is meg! (4)

a) *Tóth-Kiss Renáta* IGEN NEM
 az apa és az anya összevont nevét kapja családnévnek
Adható 1, 0 pont. Az IGEN válasz és a helytálló indoklás együttesen ér 1 pontot.

b) *Kiss Renáta* IGEN NEM
 ha valamilyen ok miatt az apa családneve nem jöhet számításba, az anya nevét is kaphatja a gyermek
Adható 1, 0 pont. Az IGEN válasz és a helytálló indoklás együttesen ér 1 pontot.

c) Indokolja meg, miért helytelen az alábbi feladatmegoldás és a hozzá tartozó indoklás együttesen!

***Szabó Renáta* IGEN NEM**
 „az illetékes hivatalokban mindenki megváltoztathatja. a nevét”.
 Az indoklás ebben az esetben azért nem fogadható el, mert újszülöttről van szó.
Adható 1, 0 pont.

6. Indokolja meg a szöveg 5. bekezdése alapján, hogy miért utasítaná vissza a Magyar Nyelvtudományi Intézet Utónévbizottsága az alábbi keresztnévek használatát! Minden névhez más indoklást írjon!

Lehetséges válaszselemek

Fibi

- nem derül ki a névből, hogy lány- vagy fiúnév-e
- (– a név viselőjét hátrányos helyzetbe hozza, csúfolhatják)

Héloïse

- a magyar ábécé 44 betűjével leírható, a magyar kiejtési és helyesírási szabályoknak megfelelő nevet lehet adni

Bömbike

- a név viselőjét hátrányos helyzetbe hozza, csúfolhatják
 - nem derül ki a névből, hogy lány- vagy fiúnév-e
 - a bizottság nem javasolhatja a többszörös becéző alakok használatát
- Adható 3, 2, 1, 0 pont. Három eltérő indoklás esetén adható 3 pont.**

7. Tanulmányozza az alábbi táblázatokat, majd válaszolja meg a kérdéseket!

A teljes női lakosság névgyakorisága (a leggyakoribb tíz utónév)

a 16. században		a 18. században	
1.	Anna	1.	Erzsébet
2.	Katalin	2.	Anna
3.	Margit	3.	Katalin
4.	Borbála	4.	Zsuzsanna
5.	Erzsébet	5.	Judit
6.	Zsófia	6.	Ilona
7.	Dorottya	7.	Borbála
8.	Orsolya	8.	Éva
9.	Ilona	9.	Sára
10.	Magda	10.	Mária

A leggyakrabban választott női utónevek (KSH adatok)

2016-ban		2019-ben		2022-ben	
1.	Hanna	1.	Hanna	1.	Hanna
2.	Anna	2.	Anna	2.	Léna
3.	Jázmin	3.	Zoé	3.	Zoé
4.	Zsófia	4.	Luca	4.	Anna
5.	Zoé	5.	Léna	5.	Luca
6.	Lili	6.	Emma	6.	Emma
7.	Boglárka	7.	Zsófia	7.	Olívia
8.	Luca	8.	Lili	8.	Boglárka
9.	Emma	9.	Boglárka	9.	Lili
10.	Léna	10.	Míra	10.	Míra

a) Melyik/melyek az/azok a női utónév/utónevek, amely/amelyek már a 16. században is ugyanúgy gyakori/gyakorik volt/voltak, mint a 2000-es években?

Anna, Zsófia

b) Melyik/melyek az/azok a női utónév/utónevek, amelynek/amelyeknek a népszerűsége 2016 óta folyamatosan növekszik a megadott információk szerint?

Léna

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

8. a) Melyik utónevet ajánlja, javasolja elsősorban a nyelvész az alábbiak közül a következő családnemekhez? Húzza alá a helyes választ a szöveg információi alapján! (7)

SZOBOSZLÓ	Domonkos	<u>Dániel</u>
TÓTH	Éva	<u>Veronika</u>
PARÁZS	<u>Olivér</u>	Simon

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

b) Egy választ, választását indokolja is meg a szöveg alapján! (Bármelyiket választhatja a fenti nevek közül.)

Lehetséges válaszlelemek

Dániel: az eltérő hangrend/eltérő magánhangzók miatt jobb a teljes név hangzása

Veronika: rövid családnévhez jobban illik egy hosszabb keresztnév

Olivér: a Parázs Simon nevet nehéz kiejteni/bemutatkozáskor gondot jelenthet

Adható 1, 0 pont.

9. A szöveg szerint az utónevek gyakorisági sorrendje a különböző korokban eltérő gyorsasággal változik.

A 6. szövegegységben olvashatók az alábbi információk:

„A teljes lakossági statisztika szerint a kétezres évek elején 400 ezernél többen viselték első keresztnévként a Máriát, és ebben a statisztikában a név még 2016-ban is az első volt. [...]

A 2016-os lány újszülöttek névlistáját a Hanna vezette.”

Ön szerint ellentmondás van-e ebben az idézett szövegrészben? Válaszát indokolja is meg!

Nincs ellentmondás. A Mária név a **teljes lakossági** statisztika alapján készült, a Hanna név pedig **csak az újszülöttek** névlistáján szerepelt az első helyen.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 pont akkor adható, ha a vizsgázó válasza: NINCS, és egyértelműen elkülöníti a teljes lakosságra vonatkozó és az újszülöttek névadására vonatkozó statisztikát.

1 pont akkor adható, ha a vizsgázó válasza: NINCS, de az indoklása csak az egyik válaszlelemet tartalmazza. (Vagy a teljes lakosság, vagy az újszülöttek névadási statisztikája szerepel.)

A NINCS válasz önmagában (indoklás nélkül) nem ér pontot. A VAN válasz semmilyen indoklással nem fogadható el.

10. Az alábbi táblázat alapján válaszolja meg a kérdéseket!**A leggyakrabban választott fiú utónevek (KSH adatok)**

2016-ban		2019-ben		2022-ben	
1.	Bence	1.	Bence	1.	Dominik
2.	Máté	2.	Máté	2.	Olivér
3.	Levente	3.	Levente	3.	Levente
4.	Dominik	4.	Dominik	4.	Máté
5.	Marcell	5.	Marcell	5.	Marcell
6.	Dávid	6.	Noel	6.	Noel
7.	Ádám	7.	Ádám	7.	Bence
8.	Noel	8.	Dániel	8.	Zalán
9.	Dániel	9.	Dávid	9.	Milán
10.	Milán	10.	Olivér	10.	Ádám

a) Melyek azok a fiúnevek, amelyek helyezése a népszerűségi listán évek óta (2016-ban, 2019-ben, 2022-ben) ugyanolyan az újszülöttek névadási statisztikája alapján?

Levente, Marcell

b) Melyek azok a népszerű fiúnevek, amelyek 2019-től váltak divatossá, kerültek be a leggyakrabban választott fiú utónevek közé?

Olivér, Zalán

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

11. Döntse el az olvasott szöveg alapján az alábbi állításokról, hogy igazak-e vagy hamisak! Írja a megfelelő betűjelet az állítás mellé, a táblázat 2. oszlopába! (I=igaz, H= hamis)

Magyarországon 2016-ban a Bence nevet viselték legtöbben az összlakossági statisztika szerint.	H
Az Utónévbizottság javasolhatja lánygyermek esetén a magyar névkultúrába illő virágnevek használatát.	I
Több mint kétszázezer családnévünk mellé négyezer utónévből válogathatunk.	H
A szüleink által választott nevet viseljük egész életünkben, ezért kell nagyon meggondolni, milyen nevet adunk gyermekünknek.	H

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

12. Fogalmazzon meg vagy szabadon idézzon három különböző törvényi szabályozót, amelyet figyelembe kell venni névadáskor! Ügyeljen arra, hogy válaszai megfeleljenek a feladatban megadott nyelvi követelményeknek! (5)

Lehetséges válaszlemek

a) 1. mondata tartalmazzon FŐNÉVI IGENEVET!

Például: Csak a magyar ábécé 44 betűjével leírható nevet lehet adni az újszülöttnak.

Adható 2, 1, 0 pont. 1 pont a tartalomra, 1 pont a főnévi igenévre adható.

b) 2. mondata tartalmazzon MINŐSÉGJELZŐS SZÓSZERKEZETET!

Például: Az ősi magyar nevek eredetét írással forrásokkal kell bizonyítani.

Adható 2, 1, 0 pont. 1 pont a tartalomra, 1 pont a minőségjelzős szó szerkezetre adható.

c) 3. mondata ALÁRENDELŐ ÖSSZETETT MONDAT legyen!

Például: Nem adható olyan név a gyermeknek, amely őt hátrányos helyzetbe hozhatja.

Adható 2, 1, 0 pont.

Minden más válaszlem elfogadható, ha megfelel a tartalmi és nyelvi követelményeknek.

1 pont adható a tartalmi elemre, ha szabályt, törvényi szabályozót fogalmaz meg, és nem ajánlást.
1 pont adható a nyelvi minőségre, ha a vizsgázó egész mondatban fogalmaz, mondata nyelvi minősége megfelel az adott követelménynek.

Ha a vizsgázó nem a kérdésre válaszol, akkor a nyelvi minőség 1 pontja sem adható meg.

Ha a vizsgázó ajánlást fogalmaz meg törvényi szabályozó helyett, akkor a tartalmi elemre 0 pontot kap, ha azonban mondata megfelel a nyelvi követelményeknek, akkor a nyelvi minőség 1 pontja megadható. Például: Nem ajánlott többszörösen becéző alakot adni keresztnévként.

Megjegyzés: A 7. és 10. feladat táblázatai a *Mária és Hanna, László és Bence* című szöveg része, kiegészítve a 2022-es KSH adatokkal.

Az Irodalmi feladatlapon megoldásának értékelése, pontozása

- A feladatsor értékelése a központi javítási-értékelési útmutató alapján történik. A javítási-értékelési útmutató közli a megoldás lehetséges tartalmi elemeit és az ettől való eltérés lehetőségét.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségek vagy külön sorban szerepelnek, vagy / jel különíti el őket egymástól.
- A központi javítási-értékelési útmutató tartalmazza az egyes feladatokra adható pontok megoszlását. Fél pont nem adható.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A javító tanár mindegyik feladatban jelöli a helyesírási hibákat a központi javítási-értékelési útmutatóban közölt hibatípusok szerint. A végső minősítésben értékeli az egész dolgozat helyesírását és írásképet.

Irodalmi feladatlap

1. Javítsa a következő állításokban előforduló egy-egy hibát! Húzza alá a hibás információt, majd a javítást írja a 3. oszlopba! (Minden mondat egy hibás információt tartalmaz.)

a)	Zrínyi Miklós a <i>Szigeti veszedelem</i> című <u>elbeszélő költeményében</u> dédapja 1566-os szigetvári küzdelmének állított emléket.	eposzában/eposz
b)	Arany János egyik legtermékenyebb költői korszaka az ún. <u>nagyszalontai</u> évek, ekkor keletkezett balladái például az <i>Ágnes asszony</i> és az <i>V. László</i> című művek.	nagykőrösi/Nagykőrös
c)	Babits Mihály <i>Jónás könyve</i> című elbeszélő költeménye egy bibliai, <u>újszövetségi</u> történet mögé rejtett szellemi önéletrajz.	ószövetségi/Ószövetség

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

2. Határozza meg, hogy a felsorolt nevek mely irodalmi alkotás szereplői! Az adott irodalmi alkotás szerzőjének teljes nevét, a mű címét és műfaját is határozza meg!

A szereplő neve	A mű szerzőjének teljes neve	A mű címe	A műfaj megnevezése
Gertrudis királyné	Katona József	Bánk bán	tragédia
Pongrácz István gróf	Mikszáth Kálmán	Beszterce ostroma	regény
Bence, a hű szolga	Arany János	Toldi/Toldi estéje	elbeszélő költemény

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

8–9 helyes válasz 3 pont

6–7 helyes válasz 2 pont

4–5 helyes válasz 1 pont

Elfogadható még:

Toldi: eposz formájú idill

Toldi estéje: eposz formájú elégia

3. Korstílusok, stílusirányzatok jellemző jegyeit olvashatja az alábbiakban. Mindhárom esetben egy-egy téves információ is bekerült a jellemző jegyek közé. Húzza alá a hibás információt!

a) BAROKK

- a művészet célja a tanítás és a gyönyörködtetés egysége
- világ- és emberképe a humanizmus
- kedveli a hatáskeltést, a monumentalitást, a túlzást
- jellemzője a retorikus stílus, kedveli a körmondatos szerkezeteket

b) ROMANTIKA

- az egyéniség kultuszát hirdeti
- az alkotók célja az eredetiség
- a kor drámái megfelelnek a hármas egység követelményeinek
- nagyfokú érdeklődést mutat a történelem iránt (pl. történelmi regény)

c) SZIMBOLIZMUS

- azt vallja, hogy a világot csak megsejteni, érzékelni lehet a művészet révén, nem megismerni
- a nyelvi kifejezés áttételessé, metaforikussá, jelképossé válik
- a megjelenített dolgok önmaguknál többre utalnak, „holdudvaruk” van
- a felvilágosodás egyik stílusirányzata a klasszicizmus mellett

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

4. . Írja be a könyv nélkül megtanulandó versek idézett részeibe a hiányzó személyneveket a műben előforduló nyelvtani alakjukban! Minden helyesen kiegészített idézet 1 pontot ér.

a) „Őseinket felhozád

Kárpát szent bércére,

Általad nyert szép hazát

Bendegúznak vére.

S merre zúgnak habjai

Tiszának, Dunának,

Árpád hős magzatjai

Felvirágozának.”

Adható 1, 0 pont.

b) „**Góg** és **Magóg** fia vagyok én,

Hiába döngetek kaput, falat

S mégis megkérdem tőletek:

Szabad-e sírni a Kárpátok alatt?”

Adható 1, 0 pont.

- c) „hogy ki mint **Jónás**, rest szolgálja, hajdan
bujkálva, később mint **Jónás** a Halban
leszálltam a kínoknak eleven
süket és forró sötétjébe, nem
három napra, de három óra, három
évre vagy évszázadra, ...”

Adható 1, 0 pont. Csak a személynév helyesen beírt nyelvtani alakja fogadható el. (Pl. a Bendegúz válasz nem fogadható el.)

5. Nevezze meg, hogy

a) az alábbi meghatározás mely műfajra illik!

Egyik legősibb lírai műfaj, egynemű érzéseket, hangulatokat szóltat meg. Szerkezete egyszerű, terjedelme általában korlátozott. A műfaj története a költészet eredetéig vezethető vissza.

A műfaj: dal

Adható 1, 0 pont.

b) mely verstani fogalomra ismer az alábbi meghatározásból!

Szigorúan kötött versforma, 14 sorból álló, 4 szakaszos vers. Rímképlete eredetileg *abba – abba – cdc – dcd*. Később ettől eltérő rímképletek és strófaszerkezetek is kialakultak.

A verstani fogalom: szonett

Adható 1, 0 pont.

6. Az alábbiakban két, Ön által is ismert műből olvashat egy-egy jellegzetes részletet.

a) Mi történik a főhőssel a mű kezdetén? Fejezze be a megkezdett mondatot saját szavaival az olvasott történetnek megfelelően!

Lehetséges válaszelem

„Amikor egy reggel Gregor Samsa nyugtalan álmából felébredt,” **azt tapasztalta, hogy féreggé/bogárrá változott.**

Adható 1, 0 pont. A válaszelemnek tartalmaznia kell az átváltozás/metamorfózis tényét.

b) Olvassa el az alábbi szövegrészt! Mit tesz a főhős a mű végén? Fejezze be a megkezdett mondatot saját szavaival az olvasott történetnek megfelelően!

„A brezinai bacsa sírt, mint egy gyermek.

Mélyen lehúzta kalapját szemére, ne lásson alóla semmit, úgy ment ki az akol ajtaján. Midőn kiért, kétszer fordítá meg a kulcsot az ajtózárbán, mint mindig tenni szokta éjszakára, de amit sohasem tett azelőtt, most egyenesen a vályú melletti kúthoz lépett s a kulcsot egy nagy sóhajjal a kútba dobta.

Most azután a dologhoz látott, bár már sötétedni kezdett. Az udvaron egy boglya száraz nád volt,”

Lehetséges válaszelem

„Az udvaron egy boglya száraz nád volt,” azt összehordta az akol köré, majd felgyújtotta az egész aklot/tanyát.

Adható 1, 0 pont. A válaszelemnek tartalmaznia kell az akol felgyújtásának tényét.

7. Az alábbi irodalmi dominón nem pöttyök szerepelnek, hanem az irodalommal kapcsolatos nevek, fogalmak, címek. Keresse meg az összeillő párokat, majd rakja sorrendbe a dominókat úgy, hogy az 1. dominó jobb oldala az utána következő dominó bal feléhez illeszkedjen. Ügyeljen arra, hogy az utolsó dominó jobb oldala és az első dominó bal oldala kapcsolódjon egymáshoz! Egy összetartozó pár 1 pont.

1. dominó

Radnóti Miklós	óda
-----------------------	------------

2. dominó

Esti Kornél	naturalizmus
--------------------	---------------------

3. dominó

bibliafordítás	Razglednicák
-----------------------	---------------------

4. dominó

In Horatium	Kosztolányi Dezső
--------------------	--------------------------

5. dominó

Kis János napszámos	Károli Gáspár
----------------------------	----------------------

Adja meg a dominók sorrendjét!

1. dominó _4_ dominó _2_ dominó _5_ dominó _3_ dominó

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes **értékkitétele** eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó **véleménye** eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A műértelmező szövegalkotás (egy mű értelmezése vagy témakifejtő dolgozat/esszé írása) javítási-értékelési útmutatója két részből áll:

I. a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból,

II. az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból.

A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.

Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot.

A feladatspecifikus értékelési szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megítélhető pontszámokat. **A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.** Nem elvárt a javítási-értékelési útmutató szakmai nyelvének használata.

Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.

A műértelmező szövegalkotás során a vizsgázó a két különböző szövegalkotási feladatból választ egyet. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 30 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 5 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

Tartalmi minőség – adható összesen 30 pont. A bázisszöveg és a feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszselemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, témataartás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint. Terjedelem: 500–800 szó.	
30–25 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása
24–19 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
18–13 pont	jellemzőn hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
12–7 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületes közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására
6–0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 500-800 szó) szerint.	
5-4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem (+/- 50 szó)
3-2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem (+/- 50 szó)
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (450 szónál kevesebb)

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 5 pont a nyelvi regiszter, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
5–4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; 1, esetleg 2 kisebb nyelvhelyességi hiba
3–2 pont	választékosságra törekvés, bizonytalanság a nyelvi regiszterben, mondszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
1–0 pont	a szövegre jellemző az igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondszerkesztés; sívár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTTELMEZÉSE

Értelmezze Örkény István novelláját! Dolgozatában bizonyítsa és értelmezze a mű ellenpontosító szerkezetét! Elemzésében térjen ki a novella motívumainak jelentésteremtő szerepére! Mutassa be az alkotás elbeszélésmódjának sajátosságait!

Megoldása 500–800 szó terjedelmű legyen!

Örkény István: *Meddig él egy fa?*

Bánné villanyt gyújtott. Odakint még világos volt, de amióta közeledett a front, inkább elébe ment a sötétségnek. Kiváltképp ma, amikor egyedül volt itthon, s odakint olyan sűrűn gomolygott a köd, hogy az ablakból néhány lépésnyire mintha eltűnt volna a kerítésük.

Elővette a nagy zsírosbödönt meg a zománclábasokat. Szódát tett a tűzhelyen lobogó vízbe, amikor kopogtak. Összerezcent. Félrehúzta a függönyt.

Nem németek voltak. Egy asszony állt a küszöbön, egyedül.

– Itt laknak, kérem, Bán Sándorék?

– Én vagyok Bánné – mondta Bánné.

Mindene divatjamúlt volt az érkezőnek. Ápolatlan haján – mely épp feleútján járt az ősülésnek – fazék formájú filckalap ült, amilyent csak húsz évvel ezelőtti filmekben látni. Ódivatú esernyőjének papagájfejen végződött a nyele, két fekete bors üvegszemmel, melyek hűdéseken² néztek kétfelé.

– A hirdetésre jöttem.

– Miféle hirdetésre? – csodálkozott Bánné.

Csak kora tavasszal és ősz utóján hirdettek: télen soha. Az érkező azonban kinyitotta buggyos retiküljét, mely úgy tele volt kacatokkal, használati és emléktárgyakkal, mintha mindenét magánál hordaná, és elkezdett kirakodni. Egy elsárgult szalaggal átkötött levélcsomót, lejárt zsebnaptárakat, fényképeket, orvosságosfiolákat, használt mozijegyeket és egy üres, de még szagló parfümszórót. A fényképeken tollas kalapú fiatalasszony volt látható, hol egy farkaskutyával, hol nélküle, de arca már elmosódott, a sarkok felmolyhosodtak.

Nikkelpénzek, zsuzsuk és kulcsok csörgése közben az ősülő asszony végre megtalálta a gyűrött újsághirdetést, melyen már csak a nagybetűs szavak voltak olvashatók: Bán Sándor facsemete-kertészete, Tét.

– Ez mi vagyunk – mondta Bánné. – De az uram nincs idehaza.

– Csakhogy én az ötórással haza szeretnék menni.

² hűdések: bénult, zavart

-
- Addig nem lesz vissza – mondta Bánné. – Bement a faluba, mert holnap disznót ölünk.
- Az asszony erejevesztetten nézett körül. Sápadt arcáról, mint egy málló vakolatú falról, pikkelyekben pattogzott a púder. Semmiféle érzelmnek nem adta jelét, de épp e lárvaszerűségben volt valami megindító, mint amikor egy beliszteztet arcú bohóc könnyek nélkül sír.
- Bánné az árat se tudta. Még csak másfél éve voltak házasok. Az ura a széltől is óvta, s csak szép időben s legfőljebb ojtani vitte ki magával a faiskolába. De azért így szólt:
- Mivel szolgálhatnék?
- Vásárolni akarok valamit – mondta az öszülő asszony.
- Díszfáink nincsenek – mondta Bánné. – Csak gyümölcsfacsemetéink.
- Nekem mindegy – mondta bizonytalanul a vásárló. – Csak szép legyen.
- Vannak négyéves suhángjaink – mondta Bánné.
- Hát nem tudom – mondta az asszony, ugyanolyan bizonytalanul nézve maga köré, mint az előbb. – Én valami nagyobb szerettem volna.
- Az uram szokta intézni – mondta Bánné. – De ha várni tetszik egy kicsit, majd körülvezetem.
- Kiforrázta a lábait. Tiszta kendővel kitörölte őket, aztán kiloccsantotta az udvarra a vizet. Élettel teli kis asszony volt, minden porcikája kerek, és mindent olyan kerek mozdulatokkal és olyan gyönyörűséggel csinált, hogy az ember nem tudta róla levenni a szemét. Az idegen asszony meg se mert szólalni addig, míg szárazra nem törölte a kezét.
- Maga gyereket vár? – kérdezte akkor.
- Igen – mondta Bánné.
- Mehetünk? – kérdezte az asszony, és karjára akasztotta a papagájt.
- Sár volt. Magas sarkú cipőjében billegve járt. Vagy öt percig mentek, hegy iránt. Mint száz meg száz halvány ceruzavonás, úgy derengtek a növendék fácskák a ködben.
- Ez mind jonatán – mutatott maga köré Bánné. – Ez batul. Ez ranett. Ez london pepi – magyarázta, ahogy mentek tovább. – Itt kezdődnek a barackfák.
- Az asszony megállt.
- Nem tetszenek – mondta. – Azt hittem, nagyobbak ezek a fák. Erősek, dúsak, hatalmasok.
- Akkor tessék erre jönni – hívta Bánné. – A mandula már ötödévre hoz.
- Nekem nem fontos a gyümölcs – mondta kedvetlenül az öszülő asszony. – Nincs is időm öt esztendeig várni.
- Megállt, ernyőjével megbökött egy fát.
- Daganat van a méhembem – mondta közönyösen. – Rák.
- Borzasztó – riadt meg Bánné. – És nem lehet operálni?
- Az öszülő asszony átható pillantást vetett rá.
- Mikorra várja? – kérdezte hirtelen.
- Mit? – nézett rá Bánné. – Márciusra.
- Az asszony továbbment. Már a parcella vége felé jártak, egy szelíden emelkedő ösvényen. Csak néhány lépésnyire lehetett látni: mint egy gyerekpelenka, olyan sűrű szövésű volt a köd.
- Ez mi? – kérdezte az asszony. Ernőjével egy füzre mutatott, mely zörgő, csontos ágaival épp a mezsgye szélén állt.
- Ez semmi – mondta Bánné. – Ez csak olyan fa.
- Ez tetszik nekem – mondta az öszülő asszony, és ki-kibicsakolva előresietett. A mezsgyén végig mindenféle fák álltak, körisek, nyírek és füzek; még Bánné apósa ültette őket, talán szélfogónak, vagy csak, hogy legyen valami, ami a szomszéd parcellájától elválasztja az övét. Aztán ritkulni kezdtek a fák, s a domb gerincén csak egy állt, magányosan.
- Az milyen fa? – kérdezte az idegen asszony.
- Hárs – mondta Bánné. – De már megvan tizenöt éves.
- Ezt megveszem.
- Ezt? – bámult rá Bánné. – Talán tüzelőnek?
- Dehogy – mondta az asszony. – Így.
- Nem értem – mondta Bánné. – Ezt már nem lehet innen máshová ültetni.
- Nem is akarom máshová ültetni.
- Hát mi legyen vele?
- Semmi – mondta az öszülő asszony. – Mennyi az ára?
- Itt tetszik akarni hagyni? – álmélkodott Bánné. – Ilyet még nem is hallottam.
-

– Itt marad, ahol van – mondta az őszülő asszony. – De azért az enyém.
Bánné tanácstalanul állt. Bárcsak itthon volna az ura! Ő is a fát nézte, mely nem volt túlságosan magas, de csúcsa mégis elveszett a ködben. Karcsú törzsű, egyenes növésű példány volt, mint egy életrevaló, izmos, de nem nagyon szép kamasz.

– Pont ilyet akartam – mondta az őszülő asszony. – Mit kérnek érte?

– Mindig az uram intézi – mondta Bánné zavartan. – De még egyet sem adott el ezek közül.

– Nem jövök még egyszer – mondta az ősz hajú asszony. – Akármint kér, megadom az árát.

Egy kis csönd lett. Rossz évük volt a háború miatt. Nagyon kellett a pénz.

– Száz pengő – mondta, csak úgy találomra. – Hogyha nem lesz sok.

– Rendben van – mondta az ősz hajú asszony.

Még egyszer végignézett a fán, aztán ernyőjével megdöfkölte a töve körül a földet, és elindult a ház felé. Másodszor is kirakott a táskájából mindent, és letett egy százast a konyhaasztalra.

– Azt akarom, hogy vigyázzanak rá – mondta aztán.

– Nincs mire vigyázzunk – mondta Bánné.

– Azt is megfizetem – mondta az asszony.

– Azért nem jár fizetség – mondta Bánné.

– Trágyázzák is – mondta az őszülő asszony. – Elég lesz egy évre húsz pengő?

– Ne tessék fizetni – mondta Bánné. – Nem lesz annak a fának semmi baja.

Az idegen asszony még egyszer kirakta a retiküljét, és hat tízpengőst számolt az asztalra.

– Három évre kifizetem az ápolási díjat – mondta –, de ígérje meg, hogy szépen gondját viseli.

Bánné köhintett.

– Megígérem – mondta rekedten.

Az őszülő asszony elővette tükrét, s egy piszkos puffal kipúderezte arcát. Aztán megint végignézett Bánnén.

– Megmozdult már?

Bánné megint köhintett.

– Meg.

Az asszony elindult, visszafordult.

– Meddig él egy hárs? – kérdezte.

– Sokáig – mondta Bánné.

– Mégis? – kérdezte az őszülő asszony. – Száz évig is?

– Még annál is tovább.

Az őszülő asszony biccentett. Karjára akasztotta az ernyőt, és kiment.

– Öntözzék is! – mondta szigorúan. Az ajtóból még egyszer visszanézett Bánnéra.

– A viszontlátásra – mondta, de nem nyújtott kezét, és nem is nézett többet vissza. Ernője hangosan kopogott a téglajárdán.

Bánné állt egy kicsit, aztán eltette a pénzt. Az a hír járta, hogy a visszavonuló német csapatok minden élő állatot elrekvirálnak. Munkához látott. Könnyen és kecsesen végezte dolgát, látszatra fáradtság nélkül, mint egy táncosnő, aki füllel nem hallható zenére mozog.

Örkény István: Meddig él egy fa? (1962) In: *Niagara Nagykávéház*. Helikon Kiadó, Budapest. 145-152.

Feladatspecifikus értékelési szempontok

A **Tartalom szempont** szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha

- I. a dolgozatíró bizonyítja és értelmezi a mű ellenpontosító szerkezetét,
- II. dolgozatában kitér a novella motívumainak jelentésteremtő szerepére,
- III. bemutatja az alkotás elbeszélésmódjának sajátosságait.

Lehetséges tartalmi elemek a feladat kiírásának szempontjai szerint

I. A dolgozatíró bizonyítja és értelmezi a mű ellenpontosító szerkezetét

- Örkény István *Meddig él egy fa?* című novellája ellenpontosító szerkezetű alkotás. Ez a szerkezet a két nő szereplő alakjához kapcsolódóan jelenik meg a műben.

- Az elbeszélő által meg nem nevezett főszereplő idősödő asszony. Vele szemben a mű másik női alakja, Bánné: fiatal.
- Az asszony a múlt figurája, Bánné inkább a jelené.
- Az idősödő asszony városlakó, Bánné vidéken él: Téten.
- Az idősödő asszony divatjamúlt, ápolatlan hajú, sápadt, feltűnően púderezett arcú nő, Bánné kerek, szemrevaló menyecske.
- Az asszony siet: az ötórás vonattal haza akar érní, Bánné ráérős: mielőtt megmutatja a facsemetéket az asszonynak, még befejezi a megkezdett konyhai munkát. Neki van ideje, míg az asszonynak nincsen.
- Az asszony keres/vásárol valamit, Bánné kínál/elad.
- Az asszony nem tesz említést hozzátartozóiról. A cselekmény erősen korlátozott, elhallgatásokkal teli elbeszélése sejteti, hogy egyedülálló, minden bizonnyal magányos. Bánné másfél éve házas.
- Az asszony beteg: méhében rákos daganattal él, míg Bánné egészséges.
- Az asszony meddő, Bánné éppen gyermeket vár.
- A halálos beteg asszony öregedő, púderezett arca, málló vakolathoz hasonlítva a pusztulást idézi meg, míg a gyermeket váró Bánné élettel van tele.
- Az asszony boldogtalan, Bánné boldog: férje szereti, kíméli, tenyerén hordozza.
- Az asszony alakját a rendetlenség lengi körül: táskája, nála lévő tárgyai, emlékei, megjelenése egyaránt rendezetlenségről árulkodnak. Bánné figuráját rend övezi: napi rutinja, konyhai szokásai, megjelenése rendezettségére utalnak.
- Az asszony a faiskolában erős, dús, hatalmas fát keres, Bánné fiatal facsemetéket ajánlgat.
- Az asszony határozott: elképzelésétől, vásárlási szándékától nem tántorítható el, Bánné ebben a helyzetben tanácstalan.
- Az asszony fizet a megvett hársfa gondozásáért, Bánné szerint erre – bár a pénzt ezért elfogadja – nincsen szükség.
- Az asszony a vásárlás után távozik, Bánné marad.
- Az asszonyt az elbeszélő síró bohóchoz hasonlítja, Bánné a novella végén a táncosnőt idézi fel a narrátorban.
- A novella ellenpontosító szerkesztése: tükörszerkesztés. Benne a két női szereplő tükörkarakterként van jelen. Az elbeszélő a két alakot azonos megfigyelési szempontok szerint, de ellentétes értéktartalmú tulajdonságokkal és adottságokkal ábrázolja.
- Ez a szerkesztésmód a mű jelképi rendszerébe ágyazottan a novella központi üzenetét: a múlhatatlanság emberi vágyát helyezi fókuszba. Két ellentétes végpontból, két külön léthelyzetben mutatja meg a mulandósággal szemben folytatott emberi harcot. A meddő asszony több mint száz évig élő fát vásárol, aminek gondozásáról gondoskodni próbál, Bánné pedig a születendő, új életet hordozza méhében. A két teljesen különböző alak maga után kíván tehát hagyni valakit, illetve valamit, akihez/amihez személyes köze van, aki/ami túléli, folytatja őt. A mű tükörszerkesztése ezt a belső programként működő emberi szándékot teszi megkérdőjelezhetetlenné.

II. A dolgozatíró kitér a novella motívumainak jelentésteremtő szerepére

- A novella központi jelképe a fa. A fa biblikus, mitologikus, a természeti vallások világképében (életfa) is uralkodó, ősi szimbólum, irodalmi toposz. Képzetéhez a mitologikus világképben az élet, az alaki hasonlóság révén az emberszerűség, a különböző létszférák (alvilág, földi lét és égi szféra) összekötése kapcsolódik. A kereszténységben a bűnbeesés és a megváltás eseménye kapcsolódik hozzá.
- Az asszony a favásárláskor a nagy méretet és a szépséget tartja szem előtt. A gyümölcsfák várható termése nem érdekli: nincs ideje kívánni azt. Bánné ezzel szemben gyümölcsfákban

gondolkodik: neki van ideje kívánni a várható termést. A fa a műben így az idő, az életidő jelölőjévé is válik.

- Az alkotásban a fa az asszonyhoz kapcsolódó jelkép: a főhős a hársfa (a nőiség szimbóluma, a középkorban szent fa, gyógyhatása ismert) megvásárlásával egy saját, élő és őt túlélő létezőt szerez meg (az elbeszélő a kiválasztott hársfát „*életrevaló izmos, de nem nagyon szép kamasz*”-hoz hasonlítja). Az élet biológiai továbbadására betegségénél és életkoránál fogva képtelen nő legfőbb törekvése, hogy a fa révén „utóda”, folytatása, nyoma legyen és maradjon a világban; hogy gondoskodhasson róla. A fa tehát létértelemmé válik kilátástalan életében.
- Erre a jelentésre rakódnak rá a fa további, ősi jelentésrétegei: az asszony szándéka és élethelyzete ugyanis érintkezik a fa által hordozott tapasztalaton túli szférával. Folytatásra, utódra vonatkozó szándéka túlmutat a földi lét végességén. Nyomhagyó akaratában a mulandósággal viaskodik.
- A novella a nyitányban és a zárlatban is utal a második világháborúra, azonban ez a motívum nem jut központi szerephez a műben. A történet a cselekményt háborús környezetbe helyezi – így teremtve kontrasztot a fő üzenetként hordozott élet és folytatás, illetve a háborúhoz kapcsolódó halál között. Ez az írói eljárás az élet/folytatás értékét nyomatékosítja a befogadóban.
- Tükörjelképpé válik a műben az anyaméh: az asszony méhében rák, azaz halál, Bánné méhében gyermek, azaz élet növekedik.
- Az asszony arcát befedő púder is motivikus jelentést hordoz: a vonásokat és az emberi érzelmek láthatóságát elfedő por az elfojtást, az eltemetés vágyát jelképezi.
- Motivikus jelentéssel bír a szereplők megnevezése is: a főhős névtelensége az általánosítás írói eszköze. Ez az eszköz is hozzájárul ahhoz, hogy az elbeszélő történet példázatosá válhasson. A novellában Bánné keresztnévére sem derül fény: asszonyneve a valakihez tartozás, a férjezett, társas lét jelképe.
- Az asszony az elbeszélő tudatában egy belisztezett arcú, könnyek nélkül síró bohóchoz hasonlít. A bohóc alakja a komikumot, a groteszk esztétikai minőségét kapcsolja a karakterhez. Ez a jegy tragikomikusnak, illúzióknak sugallja a favásárlás tényét.
- Bánné figurája a zárlatban a füllel nem hallható zenére mozgó táncosnővel kapcsolódik össze. Ez a jegy a gyermek általi életadás könnyed természetességét jelöli a műben.
- Keretadó motívum a műben a háború, ami az élet, a folytatás veszélyeztetettségét, az emberlét fenyegetettségét szimbolizálja.

III. A dolgozatíró bemutatja az alkotás elbeszélésmódjának sajátosságait

- Örkény István novellájának feltűnő elbeszélői sajátossága a korlátozott, szűkre szabott közlésmód. A műben a párbeszédes megnyilatkozás uralkodik. Az elbeszélői közlés a legszükségesebb információkra korlátozódik.
- Az elhallgatott tények, összefüggések és a szereplői cselekvés motivációjának feltárása a befogadó feladata marad.
- A szereplők párbeszédes megnyilatkozásaikban szűkszavúak: kérdéseikben és válaszaikban csak a számukra legszükségesebb információk közlésére szorítkoznak.
- Megszólalásaikat többnyire rövid, egyszerű mondatokban fogalmazzák meg.
- A szereplők szűkszavúsága mögött a befogadó zavartságot sejt: a két ellentétes életsors összetalálkozása és a favásárlás szokatlan motivációja a tapintat és az együttérzés gesztusait hívja elő Bánnéból. A hozzá képest tragikus sorsú asszony nem panaszkodik, csak tényszerűen vázolja fel testi állapotát és várható életkilátásait. Közlésbeli visszafogottságát önérzetével, tartásával és céltudatosságával magyarázhatja az olvasó.

- A szereplők verbális közléseit a szokatlan és zavart beszédhelyzetben több alkalommal is nonverbálissal helyettesítik: az asszony szó nélkül teszi le a százat az asztalra, Bánné többször köhint, az asszony biccent fejével, mielőtt sietve távozik. A szavak hiánya a beszédhelyzetben az elbeszélhetetlenül tragikus emberi sorsot is jelöli.
- Az elbeszélő tárgyilagos módon mutatja be a szereplőket. Külsőségeikben csak olyan mértékig jellemzi őket, ameddig az a történetbeszéléshez feltétlenül szükséges. Bemutatásuk során külsejük és viselkedésük jellemző vonásainak említésével él.
- A szereplők beszédmódja jellemzésük eszközévé válik a novellában.
- Az elbeszélő nem mindentudó, de közléseit kiváló megfigyelőkészség jellemzi.
- A karakterek cselekedeteit, közléseit nem minősíti; ritkán tesz a szereplők lelkiállapotára vonatkozó észrevételt.
- A karakterek bemutatásakor csupán jellemző jegyekre koncentrál, így a szereplői motiváció feltárását és értelmezését a befogadóra bízta.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a Javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: TÉMAKIFEJTŐ DOLGOZAT/ESSZÉ ÍRÁSA

A történelmi események irodalmi feldolgozása egyidős az európai irodalommal. Fejtse ki véleményét, Ön szerint a történelem miért visszatérő témája az irodalomnak! Mutassa be 3–5 szabadon választott alkotás alapján, hogyan jelennek meg a történelem eseményei az irodalmi hagyományban! Dolgozatában különböző történelmi korok szerzőinek műveiből válogasson bármely műnemből!

Írásműve 500–800 szó terjedelmű legyen!

A **Tartalmi minőség** értékelése során akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó a feladatban megadott szempontok mindegyikét meggyőzően kifejti, azaz

- kifejti véleményét, az irodalomban miért visszatérő téma a történelem ábrázolása
- a téma kidolgozása szempontjából legalább három releváns művet választ,
- különböző történelmi korok szerzőinek műveiből válogat,
- bemutatja, hogyan jelenik meg a történelem ábrázolása az irodalmi hagyományban.

A **Nyelvi minőség** (szövegszerkezet, nyelvi igényesség) értékelése az általános értékelési szempontok alapján történik.

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban)

A történelem és az irodalom összekapcsolódása egyidős az európai irodalommal. Az első nagy, ismert irodalmi alkotás a görögök nagy történelmi küzdelmét tematizálta (Homérosz: *Íliász*). A történelmi téma a múlt és a jelen között teremt dinamikus kapcsolatot, a történelem az irodalom kommunikációs terébe kerül, s a **kollektív emlékezet megteremtésének fontos eszközévé** válik. A közösség számára lényegi eligazodási pontokat teremtve ezzel:

- **egy közösség, nemzet származásának eredetnarratívái** (a *Biblia* történeti könyvei; Arany János: *Buda halála*, benne a *Rege a csodaszarvasról*; eredetmondák, geszták és krónikák)

- **normákat, értékrendeket örökítenek át** ezek a narratívák (pl. morális példázatok allegorikus történetei: Arany János történelmi balladái; Balassi Bálint: *Egy katonaének*, Berzsenyi Dániel: *A magyarokhoz I.*; Walter Scott: *Ivanhoe*; Mikszáth Kálmán: *A fekete város*);
- **identitásképző történeteket emelnek a jelenbe**, ezzel a befogadók érzelmi azonosulását is megteremtik (Zrínyi Miklós: *Szigeti veszedelem*; Kölcsey Ferenc: *Himnusz*, Vörösmarty Mihály: *Szózat*; Jókai Mór: *A kőszívű ember fiai*, Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*; Herczeg Ferenc: *Pro libertate...*);

– **megőrzi az emlékezés folytonosságát, a közösség szimbólumait** (a magyar művek esetében pl.: a csodaszarvas, korona; kard, hősi küzdelmek...).

A történelem irodalmi ábrázolásának, az irodalmi hagyománytörténet kialakításának fontos közösségi szerepe van a kollektív emlékezet megteremtésében. Egy közösség történelemről szóló ismereteit gyakran irányítják az irodalmi kánon történelmi tárgyú szövegei (Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*, Jókai Mór: *A kőszívű ember fiai*...)

A történelem irodalmi ábrázolása koronként változó, függ egy adott kor létszemléletétől, benne egy közösség önképétől, a kor irodalmi, műfaji hagyományaitól. A középkor szerzői a nemzeti eposzokban (Arthur király történetei, *Cid*, *Roland ének*...) mondták el eredettörténeteiket, a **reneszánsz** művészei históriás énekekben (Tinódi Lantos Sebestyén: *Eger vár viadaljáról való ének*). A **romantika** korának nemzeteszménye új beszédmódot és műfajt teremtett: a történelmi regényt, melyben – az esztétikai világteremtés révén – összekapcsolódik a történelmi ismeret a mitizáló szándékkal és a szerzői fantáziával (pl. Walter Scott; Jókai Mór; Mikszáth Kálmán műveiben).

– A történelmi tárgyú irodalmi alkotások lehetnek **a jelenkor allegóriái, bírálhatnak egy adott hatalmi struktúrát** (Katona József: *Bánk bán*; Herczeg Ferenc: *Az élet kapuja, Bizánc*);, egy adott, kialakult történelmi helyzet **metaforikus értelmezései** (Móricz Zsigmond: *Erdély*; Arany János: *Toldi estéje*)

- A **történelem allegorikus, példázatos ábrázolása** az olvasóban olykor annyira egyértelmű, hogy a történelmet „lepelként” kezeli, az értelmezését eleve a jelen kor történelmi eseményeire irányítja. Ilyen alkotások Arany János történelmi balladái (*Szondi két apródja*, *A walesi bárdok*, *V. László*), s bár a jövőben játszódnak az események, Orwell disztópiáját (*1984*) is a jelen allegóriájaként olvassa a befogadó.
- A történelem ábrázolása **filozófiai kérdések felvetését** is lehetővé teszi. Madách Imre *Az ember tragédiájának* szereplői a múltban, a jelenben és a jövőben is utaznak – a történelmi korok változó eszméi a jelen kor történelemfilozófiai kételyeit fogalmazzák meg.
- A történelem ábrázolása – különösen a romantika korában – **olvasói igényeket is kielégíthet**: szórakoztathat, olvasóközönséget teremthet, ilyenek például a kalandregények (Walter Scott regényei, Jókai Mór: *Szegény gazdagok*).
- A történelemábrázolás sajátos irodalmi változatai azok a művek, melyek **egy adott történelmi korszak embertelensége, illetve hatása elleni tiltakozások**, a kor meghurcolt, elpusztított embereinek állítanak elrettentő mementót. Ezeknek a műveknek a célja szintén a kulturális emlékhely teremtése, az ismétellessel a **történelmi emlékezet ébrentartása**. Ilyen művek a trianoni békediktátum, illetve következményei ellen való tiltakozásul született művek (Wass Albert: *Adjátok vissza a hegyeimet!*), a holokauszt irodalom történelmi tárgyú alkotásai (Szép Ernő: *Emberszag*; Kertész Imre: *Sorstalanság*; Tadeusz Borowski: *Kővilág*), a világháború okozta szenvedéseket (Polcz Alaine: *Asszony a fronton*), a sztálinista, illetve kommunista diktatúra pusztításait megörökítő művek (Szolcsenyicin: *Gulág*; Nagy Gáspár: *Öröknyár: elmúltam 9 éves*).

A történelmet a mindenkori olvasó folytonosan átértelmezi. Vannak olyan művek, melyek korukban ún. „társadalmi regények” voltak, ám a jelen kor olvasói már történelmi alkotásokként értelmezi őket. Ilyen mű lehet pl. Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig*, Ottlik Géza *Iskola a határon* című regénye.

A történelem és az irodalom határai nem esnek egybe, az irodalmi alkotások szerzői a történelmet szuverén módon is kezelhetik. Így az íróknak nem lehet számon kérni a történelmi hitelességet.

- A nemzetteremtő, eredettörténetet elbeszélő irodalmi alkotók általában egy nép koratörténetét mesélik el, hőseposzok vagy ún. nemzeti eposzok formájában, a történelmet mitikus elemekkel keverik (isteni származás vagy segítség, mitikus epizódok). A középkori történelmi tárgyú irodalmi alkotások szerzői a mondák, regék történelmi magját dolgozták fel, a művet egy uralkodó/uralkodó család hatalmának legitimálására is szánták, így a történelmi adatokat a szerző megteremthette vagy átírhatta.
- A romantika korában, a modern nemzetek születésekor a történelmi eredettörténetek, a nagy történelmi események újra a kulturális emlékeztető részévé váltak. Ekkor azonban az epikában a regény (W. Scott; V. Hugo; Jókai) és a novella (Jókai Mór: *A nagyenyedi két fűzfá, A huszti beteglátogatók*) lettek a meghatározó műfajok. A történelmi regényekben és novellákban a valós események a fikcióval keverednek. A valóság és a fikció jelrendszere nem választható el egymástól, együtt reprezentálnak és allegorizálnak egy adott történelmi kort, teremtenek a poétika törvényei által egy esztétikai világot. Ezt a hagyományt folytatta a realista regény is, a realista regényekben a mítoszteremtés helyét a történelmi események következményeinek vizsgálata vette át. Lírában az óda és a himnusz a nemzeti vagy egyetemes történelmi példázat két jellegzetes műfaja (Kölcsy Ferenc: *Himnusz, Vanitatum vanitas*; Vörösmarty Mihály: *Szózat*)
- A 20. század történelmi tárgyú alkotásai nagyon sok műfajt ölelnek fel: önéletrajz (Szép Ernő, Polcz Alaine), novellák (T. Borowski), drámai alkotások (Örkény István: *Tóték*). Ezeknek az alkotásoknak hangneme is eltérő: Szép Ernő és Polcz Alaine visszaemlékezése tárgyias-elégikus, Örkény István drámája groteszk.

A történelmet feldolgozó irodalmi alkotások egymással is párbeszédbe lépnek, korokat, földrajzi határokat is átlépve, ezáltal lesznek részei az irodalmi hagyománytörténetnek.

Megjegyzés: A 20. század különböző történelmi eseményei (például: az I. világháború és a II. világháború) különböző történelmi korszaknak tekinthetők.

(Pl. Ady Endre: *Az eltévedt lovas, Emlékezés egy nyár-éjszakára*; Babits Mihály: *Húsvét előtt*.)

(Pl. Radnóti Miklós: *Erőltetett menet, Razglednicák*; Örkény István: *Tóték*; Pilinszky János: *Harbach 1944*; Kertész Imre: *Sorstalanság*.)

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható! A vizsgázó egyéni olvasmányélményeire is alapozhat.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő. Nem elvárta a javítási-értékelési útmutató szakmai nyelvének használata.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik: ~~~~~
Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.
- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊔
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊓
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától *A magyar helyesírás szabályainak* 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba.
(A központosítási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, szimbólum, ars poetica, motívum, avantgárd)
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. a *-ban/-ben* és a *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat műértelmező szövegalkotási feladatát (egy mű értelmezése vagy témakifejtő dolgozat/esszé) **szószámtól függetlenül javítani, értékelni kell**, majd a helyesírási hibapontokat a szövegértési-nyelvi feladatsor és az irodalmi feladatlap helyesírási hibapontjaival összesíteni kell. Az összesített pontszámok alapján állapítja meg a javító tanár a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.
A vizsgadolgozat műértelmező szövegalkotási feladata (egy mű értelmezése vagy témakifejtő dolgozat/esszé) **a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető**, ha a vizsgázó a feladatot nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a javító tanár a szövegértési-nyelvi feladatsor és az irodalmi feladatlap helyesírási hibapontjai alapján állapítja meg a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.
Az íráskép értékelésében az általános értékelési szempontok az irányadók.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználat pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *friss*, *kommunikáció*, *kötelezettség*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel*, *dühhel/dühvel*, *százzsor*, *színpad*, *mondja*, *hallgat*, *egyes*, *gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia*, *Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia*, *balatoni*, *móriczi*, *adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy*, *megy le*, *le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése (pl. *folyik*, *folyjon*, *megfojtja*)
- a felszólító módú igealakokban (pl. *higgyen*, *hagyja*)

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, a tagadott szóval, a tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc*, *búra*, *immunis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, szerelmes vers*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek hiánya vagy téves használata
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1–3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontonál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	0
3–4	–1
5–6	–2
7–8	–3
9–10	–4
11–12	–5
13–14	–6
15–16	–7
17–	–8

Az írásképe értékelése

Nem vonható le pont, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.

1 pont vonandó le, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, de a külső forma hibái (javítások, ékezethasználat rendezettségé) többször, visszatérően, de néhány hibánál nem többször kifogásolhatók.

2 pont vonandó le, ha az írásképe nem vagy alig olvasható, a dolgozatíró a javítás szabályos módjától eltérően javít, az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. Dolgozata összességében rendetlen, rendezetlen munka benyomását kelti.